

MAGYAR MŰSA

NYOMTATTATOTT POSONBAN
MINDSZENTHÁVÁBAN.

I 7 8 7.

A TÖRÖK BIRODALOMNAK RÖVID HISTÓRIÁJA.

Mint hogy most mindennek csak a Török forog szájában, és az erről való híreket kedvelli leg-inkább, úgy itéljük nem leszünk az E. Olvasóknak unalmokra, ha Török Országok történetét rövideden elő-adjuk. — A Törökök Tatar Nemzetek, a kik régentén a Káspium Tengerének Környékében laktanak, és majd más Tatar Népeknek voltak alájok vettelve, majd magoknak is kitűny Émirék, vagy Hertzegjeik voltak. *Othman*, egy ezen Hertzegek közzül 1300-dik esztendőben magát fel-emelte, és hatalma alá hajtotta *Byzbiniat* a kitűny Ásiában, a mely a Görög Császárhoz tartozott. Ő tölle nem csak minden következő Török Uralkodok vezük származásokat, hanem ő tölle magok a Törökök-is *Ottomannoknak*, és az azután általok állított Birodalom *Ottomanniai Birodalomnak*, avagy a Nap keleti nyelv szerént *Ottomanni Kapunak* v. *Portának* neveztetett. A Törökök a Mahomed vallását, és azzal egygyütt a más Vallások ellen, nevezetesen a Keresztyén Vallás ellen való gyűlölséget is az előtt már jó idővel bé-vették vala, a honnan

K

Val-

Vallásokhoz való buzgóságokból, Hivataloknak tarták a' Görög Birodalmot szüntelen nyughatatlanítani, a' melly az ő Igazgatóinak vétkek által feletébb elgyengült és hatalmatlanodott vala. A' fija *Orkhan* megvette a' több Vároffait-is Bythiniának, a' melyeket még mind eddig a' Görög Tsáfzárók birtanak, *Prúsat* akkor nagy és gazdag Vároft váláftá lakó helyérek, alája veték magokat egy-néhány Tatór nemzettségek, és meg hodoltatott Rátz Országban 1355-ben egy-néhány Hellyeket, melyek valának a' leg első Meg-vételek, a' melyeket tettek a' Törökök Európában. *Orkhan* az ő uj Jobbágyain az ő Országábelieknek szokások ellen nagy nyájafsággal és szelidséggel uralkodott, és azt nyerte az által, hogy magok a' Görögök - is inkább fzerettek az ő Uralkodása alatt élni, mint a' Görög Tsáfzárók kegyetlen igazgatások alatt. Az ő fija *Morád* avagy *Amuráth* tovább folytatá az Östromlásokat Európában, meg vevé *Hádrinopolyt*, és meg hodoltatá majd az egész *Ó Tráztziát*, avagy a' mái *Ruméliát*. Fel-állitá a' *Jenghibereket*, avagy a' *Jantsárokat*, a' kik a' *Keresztyén* foglyokból tétettettek, a' kiknek Török vallásuakká kellett lenniük, és ettől fogva a' Török hadi Seregek egy Szárnyát tették, azoknak segítségek és a' maga fzemélyes jó tulajdonságai által nem tsak fok Tatór Népeket kényszerite a' maga engedelmségére; ha, nem a' maga fegyvereit Albániában egészfzen *Arná* untig ki-terjesztette. Az ő fija *Abu Fazid*, avagy *Bajazeth*, meg hodoltattá 1390-ben Európában *Serviát* és *Matzédoniát*, a' kis Ásiában pedig *Joniát*, *Phrygyiát* és *Karamániát*, de a' *Moldóvaiaktól* meg-ve-
rettetett.

Ilyen módon az egész *Görög Birodalomból* már
majd

majd csak az egy Konstantinápoly maradt hátra. Az Európai keresztény Hatalmaságok, a' kik láttak a' Veszedelemet, melynek Bajazeth nagyra vágyása miatt ki valának tétetve el végezék, a' Pápanak unszolására hogy egy kereszties Sereget gyűjtsenek a' Törökök ellen. 130000 Férjfiakból álló sereg gyüle ezen Allapotra a' mellyet a' Magyar Országi Királj Sigmond Vezérle. De a' Törököktől az el-törlésig verettek, a' mely után Bajazeth fel-tette, hogy a' görög Birodalomnak hátra lévő Fő Városát-is Ostrommal meg végye. A' maga fel-tételét talám tselekedetre is vitte volna, ha egy hatalmas Tatar Fejedelmel, Tamerlánal, egy szerentsetlen Hadakozásba nem elegyítettett volna, a' ki ötet 1402 ben An-cyránal meg-veré, fogoljává tevé, és a' közönséges hir szerént, egy Vas Kalitzkába zárá, a' melyben ő meg-is hala.

Immár most a' Bajazeth három Fijai egy más között meg hasonlának és egy más ellen Hadakozának, és ha a' görög Tsászfárság oly tunya és gyönyörűségnek adatott kezek között nem lett volna, nem nehez lett volna a' Görögöknek a' Török jármot ki vetni nyakokból. Végezetre Bajazethnek leg-kisebbik Fija *Mahommed* maga Hatalma alá hajtá az Attyának minden Országait, e' helyhezteté a' maga Lakó-helyét Hádriánópolyban, Konstantinápolynek Szomszéd-ságában. Ő a' görög Tsászfárral Mánuellel békeségesen és barátságoson éle, az Oláhokat Adozóivá tevé, és 1421-ben egy Okos és ditséretes Uralkodónak Hírével nevével meg-hala.

Az ő Fija *Amuráth*, avagy 2-dik *Mórád*, fel-bontá a' Görög Tsászfárral való barátságot, el-foglala *Theffalonika* Városát minden hátra lévő Heljekkel,

a' fekete Tengerig; és a' görög Tsászár Peleologus Janost, ugy szintén Bosnia Tartományát is maga adó fizetőjivé tevé. A' Magyarok, a' kik a' Török' közel lévő Szomszédságát nem örömeft Nézek, hadat indítának Amuráth ellen, aki Belgradót nagy Erövel meg szállotta, de meg nem vehette, és a' hires Corvinus Jánostól fokízor meg-veretteték. Abban a' Békefésben, a' mely 1440-ben tiz eszten-dökre kötettetett, mind a' két rész az el-vett helye-
ket vizsfa adta, és a' két Országnek a' Duna tétet-
tetett határúl. Ezek után Amuráth az Igazgatást a'
maga Fijának által adta, hogy ő egy tsendes magános
Életnek Gyönyörüségeivel élhetne. Uladislus Ma-
gyar Orzági Király, a' ki az elébbeni Hadakozásban
láta, hogy a' Törökök nem meg gyözhetetlenek vól-
tak, ezen idő pontját a' maga Hasznára akará fordí-
tani, hogy őket egészfszen femmivé tegye és 1444-ben
azt az erőfs esküvéssel petsételt Békefésget, minek-
utánna a' Pápa ötet a' maga esküvése alól fel-oldot-
ta vala, fel-bontá. Amuráth leg-ottan vizsfa vet-
te az Igazgatást és a' Hit-törést lábön követé a' bün-
tetés. Amuráth az az előtt kötött Békefés' Levelét
egy Rudon az ő Serege előtt hordoztatá, és az Istent
a' Hit-törésnek boszszú állására hívá, és November-
nek 10-dikén 1444 ben Varnónál egy nagy gyözedel-
met vett, a' melyben maga Uladislus is meg-ölette-
ték. Ezen Gyözedelem után, a' melyet Amuráth ma-
ga Mérsékléséből nem tudott ugy hasznára fordítani,
a' mint lehetett volna, az erőfs Skänderbéggel egy
Albániai kistsny Hertzegel keveredék bajba, a' ki
ellen hoffsas, de reá nézve nagyobb fszerentsetlen
Hadat visele, jóléhet ezen alkalmatofsága mellett Mo-
reát meg hódoltatta. A' Skänderbég fszerentséje reá
esz-

efzmélte ismét a' Magyarokat , hogy Amuráth ellen hadat indítsanak ; de 1449-ben Rossovának Sikságán Serviában ismét meg-verettek.

Amuráth 1451-ben meghala , és az ő fija 2-dik Mahumed léve utánna Következője. Ez leg ottan készületeket teve Konstantzinápoly Városának , a' görög Birodalom erőtelen Maradványának meg-szállására. A' Tsáfzár Frigyet kötött a' Venétziaiakkal és Genuiabéliekkel , és magát igen emberül oltalmazá. De 1453-ban végtére az a' nagy és gazdag Város a' Szélvész által meg-vétegett , a' Tsáfzár , Konstantinus meg-ölettetett , a' város el ragadoztatott , és Vérrel és puztitáfsal mindenek meg-töltettek. Ezen Meg-vétel után , melly után Mahomed magának Tsáfzári nevet vett , semmi sem állhata ellent az ő Fegyvereinek. Serviát magához huzta , de 1455-ben Hunyaditól Belgrád előtt meg-verettetett. Azután két esztendővel meg-hodoltatta Moreát a' görög Birodalomnak minden hátra lévő Részeivel , és egynéhány Tatar Tartományokat. Csak az edgy foglalatos Skanderbég marada a' Törököknek Ostorúl , a' kiket ő sokszor meg-vert , mind addig , a' míg őstán 1466-ban meghala. Azomban Mahommed el foglalá Oláh-Országot és Bosniát , meg-hódolá *Krimit* , és egy Szerentsés hadat visele a' Venétziaiak ellen. A' Rhodus béliek ellen szerentsétlen vala , arra semmit sem hajtván a' maga Tzélját Olasz Országra tevé , és *Otrantó* Városát meg-vevé Apuliában. Ezen nagy szerentse , minden Asiai és kereztyén Hatalmagságokat ő ellene figyelmezökké tett. De 1481-ben meghala , a' mikor éppen egy nagy Frigy-kötes ellene Munkában vala. Ez egy tudós és virtust szerető Úr vala , hanem az ő Népének módja szerént kegyetlen és vértszomjúho-

zó-is. II-dik Bajazet az elébbeninek Fija és Következője, a' ki egy okos és ditséretre méltó Uralkodó volt, meg-vette *Caramánia*t, Móldovanak kultsait Kiliát és Akiermánt és külömb-külobb részeit Bosniának és Horváth Országának. Éppen ekkor tájban akártak a' Saracenusokat vagy Szeretseneket Spanyol Országban ki-irtani, melyre nézve kötelességének tartotta, az ő Vallásbéli felekeztei mellett fel-kelni, és 1486-ban a' közép Tengerre hajós Sereget küldé, a' melly *Máltát* el-pusztította, és Olasz 's Spanyol-Országoknak 'partjait prédálta, de még-is a' Szeretseneknek keveset segethete. Annyival szeretséfebb vala az ő hajós Serege 1498-ban az Venétziaiak ellen a' kiktől *Moreaban* sok helyek el-vétettettek. Két ösztendő múlva a' *Venétziaiak*-is a' költsönt visszafizették, és *Cephalonia* szigetét el-vették, melly a' következő békeiségben-is birtokokban marada. Végre 1512-ben Bajazet a' Tronusból le-vettetett és megölettetett az ő pártos fija Sélím által.

Ez a' kegyetlen Sélím nem tsak az ő két bátyait ölte meg annakutánna, hanem az Országának minden Nagyait is, a' kik eránt valamely kevés gyanúságot gondolt. Ezen Kegyetlenségek után azon forgatta elméjét, hogy mi módon foglalhasson el a' Parsák' és az Egyiptomi Sultánnak földjököl. Az első meg-verettettek, és ezen győzedelem után Bajazet el-foglalta Tauris Várofsát, Mesopotámiát és még egy néhány Tartományokat. Ennekutánna az Egyiptomi Sultántól nem tsak Syriát vette-el, hanem egy véres hartz után egész Egyiptomot-is, a' melly attól fogva a' Török Birodalommal öfzve-kaptsoltatott.

I Solimán Bajazet' fija és Következője, a' ki egy valóságos nagy Fejedelem vala, leg-elsőben-is

Magyar Országba ütött-be, és Belgrádot meg-vette. Ezután Rhodus-is birodalma alá hajtotta. Majd annakutánna következett-be Magyar Országba a' Mohácsi szerentsétlen ütközet, a' melly ütközetben 2-dik Lajos Király egy patakba fuladott. Ezen győzedelem után meg-vette Solimán Budát, Pestet és más városokat Magyar-Országban. A' Moldovai Fejedelem önként meg-hodolt néki, és a' mi nagyobb 1529-ben Német Országba bé-ütött és Bétset ostromolta; de nagy kárával ismét el-kellett alólla takarodni. Ezután rövid idő múlva fel-prédálta az ő Tengeri hajós Vezére *Barbarossa*, az Olasz-Országi tenger széleket, és az egész Afrikai Birodalmat *Tuniszt*, Solimának hatalma alá hajtotta. Midőn már ez, a' Keresztyénekre nézve bátorságban gondolná magát lenni, a' Persák ellen fordúlt, és *Hyrçaniat* 's más Tartományokat-is adó-fizetőve tett. Ugyan ezen időben follytatta változó szerentsével a' hadat Solimán, mind 5-dik Karóly Császár, mind a' Magyarok, mind pedig a' Vénétziaiak ellen de még-is utóljára Magyar-Orzágnak nagyobb részét és egész Erdélyt el-foglalta. 1542-ben I-ő Ferentz a' Frantzia Király, 5-dik Károly Császár ellen-való gyűlölségeből szerzette az első frigyet a' Törökökkel, a' melly annakutánna Europa szabadságának és hasznának igen káros és veszedelmes volt. Még mindig folytatott Magyar Országban a' hadakozás és nagyobbára Solimánnak hasznára; csak Máltha ellen próbált hijjába 1565-ben a' melly nem kevés vér-ontásban állott, és a' melly után ő-is csak hamar 1566-ban meg-hólt. Ez nem csak arról ditséretes, hogy birodalmát főkkal szaporította; hanem még arról-is hogy az alatta való Népnak jó Törvényeket szabott.

Az ő fija II-dik *Selim* a' Magyarokkal békeféséget kötött, és 1571-ben a' Venéziabéliektől *Cyprus* szigetét el-vette; de ezen meg-vétel után csak hamar meg-hólt 1574. Az ő néja 3-dik *Amurathes* a' Lengyel Király választásba keverte magát, és sok ideig hadakozott a' Persákkal, mellynek a' kezdete igen szerentsés volt; mert *Georgián* kívül *Évirán*, *Ghiunieh*, és *Khorabeg* Tartományokat-is el-nyerte a' Persáktól, 1591-ben Magyar Országban ismét egy új hadakozás támadt, mellyben a' Törökök majd mindég alá-bestek; úgy annyira, hogy *Amurathes* abéli bosszúságába 1595. meg-is hólt. Az ő fija és Következője 7. *Mohamed*, mind a' 19. öitseit, Török Politikai okoságból, meg-fojtogattatta, de Magyar Országban ő sem volt szerentsésőbb az Attyánál. A' Portának szerentsétlen esetei, a' Persákat a' Török Birodalomba való utésre és az el-vesztett Tartományoknak visszavevésére ösztönözték, de még *Afiában* is külömb-küliömb *Basák* támadtak-fel, a' kik ezen alkalmatofsággal az ő függetlenségeket akarták keresni. Ezen zür-zavaros állapotban el-méne *Mahmed* 1605. a' ki egy erőtelen Tsászár volt a' minden Testnek után.

Az ő néja 1. *Achmed* egy 15 esztendőös Úr ilyen környül-állásokban találta az Országot. Ő leg-először-is a' Magyar-Országi Tsászárral frigyet kötött, mellynek ereje szerént mind a' két Rész az el-foglalt helyeket kezénél meg-tartotta, a' Pártosokat *Afiában* el-nyomta, és a' Persákkal ő reá nézve, éppen nem igen hasznos békeféséget kötött. A' közép Tengeren a' *Máltha*, *Sicilia*, *Neápoly*, és *Toscánabéliek* ellen rendelt hajós Serege szerentsétlen volt. *Achmed* ezután minden Keresztyéni Hatalmaságok ellen igen nagy készülettel volt; de szándékát nem tellyesithette:

te: mert 1617. meg-holt. Az ő ostoba ötse és Következője *Mustafa*, tsak négy hónapokig ült a' *Thronus*-ban; mert ő ki-tétetett, és 11-dik *Osmán Achmednek* fija választatott Tsáfszárrá. Ez, Lengyel-Országgra ütött, mivel hogy a' Lengyel Király mint fő őltalmazó Ura Moldovának magát igen nagyon belé-elegyítette ba-jaiba. Egy kevés hadakozás után *Chotzinnál* ismét békeféség szereztetett, melly által a' dolgok ismét régi lábokra állittattak. *Osmán* mind azon tehetség-ekkel mellyek által a' Török Portának hanyatló állapot-ját helyre-állithatná fel-volt ruházva; de 1622-ben a' Jantsároktól, kik az ő keménységét és takarékos-ságát nem szenvedhették meg-ölettetett.

Az ostoba *Mustafa* ujra a' *Thronus*ba tétetett, de majd tsak hamar ismét le-vettetett; és osztán IV. *Amurat*-bes egy 14 esztendőös ifju Hertzeg választatot Tsáfszárra. A' Jantsároknak kevélyféségek, és a' vólt Uralkodóknak lágyfágok fok Basáknak Párt-ütésre adtak alkalmatofságot, a' kik nagy Munkával zaboláztathattak-meg. A' Kozákoknak ki-tsapkodáfok ismét a' Lengyelekkel való ujj hadakozásra nyitott utat, de ez tsak hamar meg-szünt. *Achmed* ennekutánna a' Persákat meg-gyözte, és el-vette tölök *Bagdadot*, melly Város a' köverkezendő békeféség-ben-is a' Török Birodalom alatt maradott. A' heje-hu-ja élet, mellybe igen nagyon belé-merült, tsak hamar meg-fofztá életetétől u. m. 1640-ben.

Az ő Következője *Ibrahim*, a' ki egy gyenge és tobzódo Úr vala, de c' mellett jó *Ministerei* valának, a' Kozákokat meg-alázta a' kiktől *Ajof* Várofsát el-vette, a' *Vénétziabélieket* meg-gyözte, és *Candia* szigetjét egész a' Városig el-foglalta; de 1658-ban rofsz természete miatt a' Jantsároktól meg-fojtattatott. Az ő fija és Következő-je IV. *Mohamed* ekkor tsak 7. esztendőös vólt és ez okra

nézve a' *Ministerek* és *Jantsárok* hatalmok alatt tartaték. A' *Vénétziaiak* ellen való hadakozás igen nagy vakmerőséggel, de roszsz szerentsével folytatott. Ugyan akkor tájban kezdődött Magyar-Országban-is egy hadakozás, melly utóljára a' *Törökökre* nézve felettébb szerentsétlen vólt, ugy hogy 1664. kéntelenítették békefélségre lépni, melly szerént még-is nékiek engedődött *Uj-bánya* és *Várad*. Utóljára a' *Vénétziabéliekkel*-is békefélségszerezterett, kiknek *Cándia* szigetét a' *Törököknek* kellett engedni. A' *Kozákok* miatt a' *Lengyelek* ismét uj hadba keveredtek, melly eleinte a' *Törököknek*, de utóljára a' *Lengyeleknek* igen szerentsétlen vólt, mellyre nézve ő nékiek az 1676. *Tzarnovárnál* kötött békefélségszerént, *Kaminiéket* más *Podóliui* helylységekkel és *Ukrániának* harmad részével által kellett engedni. De mivel mindjárt azután a' *Kozákok* a' *Portától* el-pártoltak, és a' *Mufzkák* birtokába ádrák magokat, ennél fogva ezekkel a' hadakozás el-kezdődött. A' *Törökök* mindenütt meg-verettettek, és kéntelenítették 1681-ben a' magok károokra békefélséget szerzeni. Ők Magyar-Országban akarván ki pótolni károkat, nagy Erővel ezen Országba rohanának, és a' mi nagyobb 1683. Bétsét-is meg-szállották, de meg-verettetvén a' meg-szállást nagy veszedelemekkel kellett félbe szakaszrani. Ugyan ezen idő tájban hadakozott a' *Porta* a' *Lengyelekkel*, *Vénétziaiakkal*; s *Mufzkákkal*; de majd mindenütt szerentsétlen vólt. *Mohátsnál* a' *Törökök* 1687. a' *Tsáizár* Népétől meg-verettettek. Ez 's más szerentsétlen történetek az *Armádiát* párt-ütésre indították, a' mellyben a' rest és tobzódo *Sultán*, a' ki elsőbb szerentséjét tsupán az ő okos és derék *Nagy-Vezérjének* *Kyoprillinak* közfönheté levetteterett.

Az ő Öttse és Következője II-dik Solimán nem sokkal volt alkalmasabb az Uralkodásra. Az egész Török Birodalomban mindenütt zűr zavar és párt-ütés uralkodott, melly a' Tsászárnak fegyverének Magyar-Országban, és a' Vénétziabélieknek Moreában igen nagy hasznára volt. E' mellett a' Porta igen nagy vakmerőségre vatemedet, mellyből utóljára Frantzia-Ország által szabaddítatott-meg; mert a' Frantzok Német-Országra ütöttek. A' Török fel-lábadozván Belgrádot meg-vette; de Solimán nem érte véget ezen ő reá nézve káros hadnak, hanem 1691. meg-hala.

II. Achmed egy tseppel sem volt derekabb az ő előtte-valójánál, de a' Nagy-vezére Kyoprili igen okos és erőes volt, a' ki azon Kyoprilinak, ki II-dik Mahumed alatt olly igen el-hirefedett maradéka vala. 1691-ben ez a' nagy-Vezér-is Magyar-Országban *Salánkeménynél* a' Báldai Hertzeg *Ludvig* által meg-verettetvén meg-ölettetett. Minthogy a' Tsászár Népe pénzbe meg-szűkült, a' Lengyelek és a' Venetziák-is minthogy magok részekről keveset mehettek elő ennek a' győzedelemnek nem igen nagy haszna vala. A' következő táborozások-is mind a' Tsászár mind a' Lengyel részéről minden haszon nélkül folytattattak; éppen a' Venetziák foglaltak-el egynehány helyet *Moreában* és *Dalmatziában*. Achmed nem érte végét a' hadakozásnak hanem meg-hala 1695-ben.

Az ő Következőjét II-dik *Mustafát* az előtte való Uralkodókkal ha öszve-hasonlítyuk, belső tulajdonságokra nézve sokkal fellyül múlta, ő meg ellenben a' győnyörüléseknek volt rabja. Ő személye szerént táborban méne a' Tsászár Népe ellen, de a' Nagy Eugeniusztól *Zenthánál* meg-verettetett, és az által a' *Carlovitzi* békeféltre 1699-ben hajlandóbbá tétetett, mellynek ereje szerént az *Austriai Ház*nak Erdély, a' *Portának* pedig

Tö-

Tömösvár egészsz hozzá tartozó vidékeivel által-engedtetett. A' Török Porta *Afosot* és más vidékeket a' *Dnieper* partján a' Muszkáknak engedte, a' Venéziabélieknek *Morea*, a' Lengyeleknek pedig *Kaminiek*, *Podolia* és *Ukrania* vizsza adattattak. Ez a' káros frigy-körös és a' Török Tsászárnak erőtelensége fok háborgáfokat okozott az Országban, mellyek közzül egyikben Mustafa 1702. le-téetett, és tsak hamar azután bűvába meg-hólt.

Az Ő Ötse III dik *Achmed* követé ötet az uralkodásban, ki a' zenebonás Jantsárokat és *Spábikat* meg-alázta. *Achmed* szép észel bíra, de ő-is tsak hamar a' gyönyörűségekbe merült és e' miatt az Európában támadott közönséges zürzavar által, elvesztett Országainak vizszanyerésére, önként nyujtott jó alkalmatosságot el-múlatta 1711-ben a' Muszkákkal háborúba keveredett, mellyre őtet a' Nagy Péternek a' fekete tengeren ki-dolgozott planumai és 12-dik Károlynak unszoláfai, inditották, ki menedék-helyét ő nálla kereste. A' Nagy Péter meg-szorittatván, *Afosot* a' Török Portának engedte. 1715-ben az ő Nagy-Vezére a' Vénétziaiakra ütött, és egész *Moreat* el-vette tőlök. Ezen tselekedet VI-dik Károly Tsászár mint a' *Karlovitzi* frigy-kötésnek fel-bontását ugy néz e, mellyre nézve a' Törökök ellen hadat izent. *Eugenius* 1716 ban a' Törökök Ármádiáját Péterváradnál nagyon meg-veré, melly ütközetben maga a' Nagy-Vezére is ott marada. A' következő esztendőben a' Törökök ujra meg-verettetének a' Tsászár Népétől *Belgrádnál*, melly alkalmatosságal a' Város-is el-foglaltaték. A' Törököknek ezen szerentsétlenségeik után a' *Passarovitzi* frigy szerezteget, mellynek ereje szerént, mind azok a' helyek mellyeket a' Tsászár el-vett birodalmában maradtanak, a' Venéziabéliek-is *Albániában* és *Dalmátziában* egy-néhány helyeket nyerének, de *Moreát* a' Törököknek kellett

engedniek. 1724-től 1730-kig szüntelen hadakozott a Török a Persával, de utóljára-is igen keveset nyert. Csak hamar azután Achmednek bujálkodása a Jantsárokat párt-útrésre indította, mellyben a Thronusból le-is vettetett.

Az ő Unokája és Következője V-dik Muhamed a Persákal való hadat tovább folytatta, de az ő hadi Serege a vitéz Kuli Kámtól gyakran meg-verettetett, mellyből a lett, hogy az 1738-ban kötött frigy szerént a Törökök minden el foglalt helyeket a Persáknak visszafügengedének. A Nagy Péternek már régen volt szándékában, a maga Birodalmát a Török gránitzokig ki terjeszteni, és főképpen hogy a fekete Tengeren uralkodhassék. A Törököknek a Persáktól lett fokszori megverettetések, a Törökök meg-bomlott rofsz hadi rendjek és a Tatároknak a Muszka Birodalomba való gyakor béütések most jó alkalmatóságot szolgáltatának azon szándéknak elébb mozdítására. A Muszákák meg-vevék 1736-ban *Asofot*, *Krimiába* is be-nyomultak, de csak hamar visszafüg kellett vonni magokat. Azonban VI. Károly-is a Törökökre üte, ki a Muszákákkal szövetséget kötött vala. A Muszákák el-foglalták *Otzakowt*, *Chotzimot* és *Jassit* és fok úrközetekben meg-verék a Törököket; de az Auftriai Seregek szerentsétlenek valának Magyar Országban, melly-is a Tsáfszart arra indította, hogy a Törökökkel egyedül köfsön frigyet, mellyben *Serviat* *Belgrádot* és *Orsovát* a Portának engede, a *Tömösvári* Bánátot pedig kezénél meg-tartá. A Muszákák-is meg-békélének a Törökökkel, és *Asofot* meg-tarták, de meg-igérék, hogy a Várat el-rontják. A Keresztyén Tartományokban támadott hadakozásnak idején melly 1741-től 1784-ig tarta és a melly leg inkább Német Országot puszította békefégsben marada a Török, mellyre ötet minc belső gyengesége, mind pedig a Persákkal még szüntelen.

ten tartó hadakozása kényszerítette. Midőn a' Persákkal is békeiség szerezte, magában a' Török Birodalomban egyik párt-ütés a' máliakat egészsz 1754-ig követte, a' midőn éppen *Mabomed*-is meg-hala és maga után okofsága és alkalmas uralkodása által nagy hírt nevet hagyott.

Az ő Ötse III-dik *Osmán*-ült a' Thronusba. Ez mindenképpen kívánta a' belső Zenebonát le-tesendesíteni; de 1757-ben kevés ideig tartó uralkodása után meg-hala.

Ötet az ő ötse III-dik *Mustafa* követte, kinek Uralkodásának elején igen sok bajt ada, a' belső háborgásnak és az Udvari-Tifztek álnoklágának, melly már jó darab időtől fogva Modivá leve, egészsz igyekezettel el-lent-állani. Ez, és az Országnek belső gyengesége, okozta azt, hogy ő sem az 1756. támadott Német-országgi hadba, sem pedig az akkori Perfiái háborgásba belé-nem keverte magát hanem békeiséges gondolkodások mellet maradt. Az 1767. ben ujjonnan választatott Lengyel Királyt, ő-is Európának több Hatalmasságaival eleinte Királynak esmérte lenni; de minthogy a' Muszkák még mind szüntelen Lengyel-országba egynehány Seregeket tartának, a' Frantzia Koronától és a' szövetséges Lengyelekről arra vétetett, hogy a' Muszkáknak hadat izenyen, melly a' Portának igen veszedelmes volt.

Gróf Károly Antal ő Excellenziajáról

A' Nemes Magyar Test-Őrzők' Kapitannyáról.

Károly Test-Őrzők' Kapitannya, nagy hanggal Hazánkban
 Hírnek tárogató sípja Ki-fúttá minap.
 Városok hallották, Faluk, Erdők, Völgyek Hegyekkel;
 Hallá Száva, Maros, Vág, Duna, Dráva, Tisza.
 Mindenek hallották, tapsoltak mindenek, hallván;
 A' Köz öröm vegyesült hangzatot égis emelt.
 Nagy-Károlyt közel érdeklő Szamos' Istene többre
 Lépe, 's azon napnak fényit előbbre vivé.
 Partnak ered, szedi fásos haját, szedi szőke szakállát
 Rendbe; fel-áll; forgat jobb Keze játszva szigonyt.
 Bal kezivel tsiga kürtöt emel; meg-fújja; Szamosnak
 Szine lebeg, 's gyengén hajtogat habra habot.
 A' Nimfák fel-ürik fejeket; nyomakodnak az hívó
 Szózat után; késés nints, kiki partot el-ér.
 Rajta ki-nőtt egy tág derekú, felhőknek hasító
 Kö-szál; egy lapján nem vala semmi röge.
 Itt a' Víz' Fejedelme: jeles kévéit aratja
 Érett érdeminek KÁROLY mái napon.
 Fényes az Udvarbann; a' szép Magyar Udvari hadnál
 Százados. Áldott légy óh nap! örökre ragyogj!
 Meg-törléd nedves szemeink; ki-derüle Vidékünk!
 Nagy Duna! náladnál megy ma magyobbra Szamos.
 Sátoros ünneplést tarts, óh Szamos! ünnepet üljünk,
 Óh Nimfák! gyújtsunk Tiszteletére tüzet.
 Óltár leszsz e' Kő; szívünk' tömjényeit égő
 Aldozatul gazdag közzel azonra vigyük. —
 Jerse, Magyar Test-Őrzőknek Kapitannya, Neveddel;
 Károly, jer; régen Téged' ez Oszlop ohajt.

Jer

100 285
Jer, ne halafzd kívánfágát : Számodra nevelte

A' Termézet ; hamar nyújtsd ide drága Neved' —

Óh Te szerentsés Kő ! kit vézfűz kebele be, ha tudnád! —

Már a' Vízi fereg' nyelve nem állja tovább :

Egyszermind meg-ered , 's illy énekít adja : Hazádnak

Gyámola ; KÁROLY , tartson az Ég !

Híres Sándornak jeles eggy Onakája , Ferentznek

Egy Fia ; mind kettő vére Te benned hevül.

E' Vér tán tsak azért nem ofzol több Férfi gyümöltre ;

Egyből , hogy meg-gyűltt érdeme tenne tsudát.

Szent Bajnok ! 's így ritka madár ! *Bellona* felettéd,

Pallas , *Religio* pörckedésre mehet.

Drága Kereszt ékít , a' nagy Térésia rendi' Tzimere.

Tzimere. Drága Kereszt hány vagyon illy Vifelőd !

Pesti *Themis* mérő fontját Rád hagyta ; Királyunk,

Testinek óltalmát mái nap' hagyta Reád.

Lásd igaz hívféged' vígafztaltatni ; 's valóbann

A' Magyar hívféget nézi tsudálva Világ. —

Eddig nyúlt az öröm-zéngés. A' Tisztes Öregnek

Mind ezt bé-fejező nyelve megintlen imígy :

Kéz nélkül a' szózat , hiú : vas-tollra keményülj,

'S véfs illy verset ezen kő' derekába kezem :

KÁROLY , Gróf ; Gyenerális , Hazád' Istápja , Keresztény

Bajnok , Népednek Tüköre , Ritka Magyar !

Test-örzökre midön tiszted terjedne , Nevednek

E' Kő-szála örök napra jegyezte Szamos.

